ISSN: 2587 - 0890

TÜRK TURİZM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

JOURNAL OF TURKISH TOURISM RESEARCH

Yıl/Year: 2025
Cilt/Volume: 9
Sayı/Issue: 1

YAYIN ve DANIŞMA KURULU
Prof. Dr. Cevat TOSUN, George Washington University, Washington, USA.
Prof. Dr. Doğan GÜRSOY, Washington State University, Pullman, Washington, USA.
Prof. Dr. Elbeyi PELİT, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon, Türkiye.
Prof. Dr. Fevzi OKUMUŞ, University of Central Florida, Orlando, USA.
Prof. Dr. Şeyhmus BALOĞLU, University of Nevada, Las Vegas, USA.
Prof. Dr. Yüksel EKİNCİ, University of Portsmouth, Portsmouth, U.K.
Doç. Dr. Erdogan H. EKIZ, Mohammed VI Polytechnic University, Benguerir, Fas.
Doç. Dr. Gonca AYTAŞ, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon, Türkiye.
Doç. Dr. Hüseyin ALKIŞ, Adıyaman Üniversitesi, Adıyaman, Türkiye.
Doç. Dr. Mehmet KÖSEOĞLU, The Hong Kong Polytechnic Uni., Hong Kong, China.
Doç. Dr. Serdar ÇÖP, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet UŞAKLI, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Nazan COLMEKCIOGLU, Nottingham Trent Uni., Nottingham, U.K.
Dr. Öğr. Üyesi Serap SERİN KARACAER, Aksaray Üniversitesi, Aksaray, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Tarik DOGRU, Florida State University, Orlando, USA.

TASARIM ve İLETİŞİM KOORDİNATÖRÜ
Orhan SAĞÇOLAK
editor@tutad.org
editor.tutad@gmail.com

İNDEKS – ABSTRACTING & INDEXING

CEEOL | Central and Eastern European Online Library
DRJI | Directory of Research Journals Indexing
SOBIAD
ASOS INDEX | Academia Social Science Index
CiteFactor
SIS | Scientific Indexing Services
iCi | Indian Citation Index
Google Scholar
Electronic Journal Library
ROAD | ROAD, The Directory of Open Access Scholarly Resources
ReseachBib – Academic Resource Index
ISI | International Scientific Indexing
RI-Rootindexing
Scilit-Scientific Literature
Türk Turizm Dizini
ZDB | ZEITSCHRIFTEN DATENBANK
WorldCat
ICI Index Copernicus International
General Impact Factor

EuroPub Database
Bilgindex

HAKEM KURULU

Prof. Dr. Ahmet BAYTOK, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon, Türkiye.
Prof. Dr. Ahmet KÖROĞLU, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir, Türkiye.
Prof. Dr. Ahmet TAYFUN, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
Prof. Dr. Akın AKSU, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, Türkiye.
Prof. Dr. Ali YAYLI, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
Prof. Dr. Arzu KILIÇLAR, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
Prof. Dr. Atınç OLCAY, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep, Türkiye.
Prof. Dr. Atilla AKBABA, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İzmir, Türkiye.
Prof. Dr. Atilla YÜKSEL, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın, Türkiye.
Prof. Dr. Bilgehan GÜLCAN, Ankara Hacı Bayram Veli Üni., Ankara, Türkiye.
Prof. Dr. Burhan KILIÇ, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla, Türkiye.
Prof. Dr. Burhanettin ZENGİN, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, Türkiye.
Prof. Dr. Cafer TOPALOĞLU, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla, Türkiye.
Prof. Dr. Celil ÇAKICI, Mersin Üniversitesi, Mersin, Türkiye.
Prof. Dr. Cevat TOSUN, George Washington University, Washington, USA.
Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir, Türkiye.
Prof. Dr. Cüneyt TOKMAK, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye.
Prof. Dr. Derman KÜÇÜKALTAN, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
Prof. Dr. Doğan GÜRSOY, Washington State University, Pullman, USA.
Prof. Dr. Ece KONAKLIOĞLU, Ankara Hacı Bayram Veli Üni., Ankara, Türkiye.
Prof. Dr. Emrah ÖZKUL, Kocaeli Üniversitesi, İzmit, Türkiye.
Prof. Dr. Evren GÜÇER, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
Prof. Dr. Fevzi OKUMUŞ, University of Central Florida, Orlando, USA.
Prof. Dr. Füsun İSTANBULLU DİNÇER, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
Prof. Dr. Hasan Hüseyin SOYBALI, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon, Türkiye.
Prof. Dr. İsmail KIZILIRMAK, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
Prof. Dr. Kemal KANTARCI, Alanya Alaaddin Keykubat Üni., Antalya, Türkiye.
Prof. Dr. Kurban ÜNLÜÖNEN, Ankara Hacı Bayram Veli Üni., Ankara, Türkiye.
Prof. Dr. Kurtuluş KARAMUSTAFA, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, Türkiye.
Prof. Dr. Muammer MESCİ, Düzce Üniversitesi, Düzce, Türkiye.
Prof. Dr. Murat ÇUHADAR, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, Türkiye.
Prof. Dr. Murat DOĞDUBAY, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir, Türkiye.
Prof. Dr. Murat HANCER, University of Central Florida, Orlando, USA.
Prof. Dr. Orhan BATMAN, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, Türkiye.
Prof. Dr. Ozan BAHAR, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla, Türkiye.
Prof. Dr. Rüya EHTİYAR, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, Türkiye.
Prof. Dr. Salih KUŞLUVAN, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
Prof. Dr. Şeyhmus BALOĞLU, University of Nevada, Las Vegas, USA.

Prof. Dr. Yasin BOYLU, Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi, Kırgızistan
Prof. Dr. Yaşar SARI, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye.
Prof. Dr. Yusuf AYMANKUY, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir, Türkiye.
Prof. Dr. Yüksel EKİNCİ, University of Portsmouth, Portsmouth, U.K.
Prof. Dr. Zeliha ESER, Başkent Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
Doç. Dr. Ahmet ÖZTÜRK, University of Central Florida, Orlando, USA.
Doç. Dr. Ayşe ATAR, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, Türkiye.
Doç. Dr. Ayşe Nevin SERT, AHBV Üniversitesi, Türkiye.
Doç. Dr. Cenk Murat KOÇOĞLU, Karabük Üniversitesi, Karabük, Türkiye.
Doç. Dr. Erdogan H. EKIZ, Mohammed VI Polytechnic University, Benguerir, Fas.
Doç. Dr. M. Murat KIZANLIKLI, Ankara Hacı Bayram Veli Üni., Ankara, Türkiye.
Doç. Dr. Mehmet KÖSEOĞLU, The Hong Kong Polytechnic Uni., Hong Kong, China.
Doç. Dr. Murat AKSU, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, Türkiye.
Doç. Dr. Sedat YUKSEL, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ALTIN, University of Central Florida, Orlando, USA.
Dr. Öğr. Üyesi Nazan COLMEKCIOGLU, Nottingham Trent Uni., Nottingham, U.K.
Dr. Öğr. Üyesi Tarik DOGRU, Florida State University, Orlando, USA.
Dr. Öğr. Üyesi, Muhittin ÇAVUŞOĞLU, Northern Arizona University, USA.

TÜRK TURİZM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
JOURNAL OF TURKISH TOURISM RESEARCH

Cilt:9	Sayı:1	2025	Vol.:9	No:1

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

Araştırma Makalesi
Son 30 Yılda Sürdürülebilir Turizm ve Ekoturizm: Bibliyometrik Bir Analiz Çalışması
(Sustainable Tourism and Ecotourism in the Last 30 Years: A Bibliometric Analysis)
Pınar ÖZTÜRK, Gözde PARTAL, Zeki AKINCI
ss. 1-22.

Araştırma Makalesi
Kültür Turizmi ve Geleneksel Giyim Kuşam Kültürü İlişkisi: Çanakkale Örneği
(The Relationship between Cultural Tourism and Traditional Clothing Culture: Çanakkale Case)
Aslı AKSOY, Çiğdem ÖZKAN
ss. 23-39.

Araştırma Makalesi
Yerli Turistlerin Coğrafi Ürün Algısı: Balıkesir-Edremit Örneği
(Domestic Tourists' Perception of Geographical Products: The Case of Balıkesir-Edremit)
Banu YAŞAR, İbrahim Tuğkan ŞEKER
ss. 40-52.

Araştırma Makalesi
Turizm İşletmelerinde Yaratıcılık ve Örgüt Performansı İlişkisinde Duygusal Zekânın Rolü
(The Role of Emotional Intelligence in the Relationship Between Creativity and Organizational Performance in Tourism Enterprises)
Cemile ŞEKER, Damla KARADAYI, Begüm YALÇIN
ss. 53-72.

Türk Turizm Araştırmaları Dergisi
2025, 9(1): 23-39.
DOI: 10.26677/TR1010.2025.1527
ISSN: 2587–0890 Dergi web sayfası: https://www.tutad.org

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Kültür Turizmi ve Geleneksel Giyim Kuşam Kültürü İlişkisi: Çanakkale Örneği

Doç. Dr. Aslı AKSOY, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ayvacık Meslek Yüksekokulu, Çanakkale, e-posta: aaksoy@comu.edu.tr
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-4228-4120

Doç. Dr. Çiğdem ÖZKAN, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ayvacık Meslek Yüksekokulu, Çanakkale, e-posta: cigdemirmak26@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9823-4117

Öz

Kültürel değerler, bir bölgenin geçmişten günümüze yaşanmışlıkları, etkileşimleri sonucunda kuşaktan kuşağa aktarılan, zamanın ve koşulların gerekliliği ile değişikliğe uğrayabilen, toplumları toplum yapan maddi manevi unsurlardır. Bu anlamda her topluluğun kendine özgü somut- somut olmayan kültürel miras unsurları bulunmaktadır. Çanakkale'ye bağlı ilçe ve köylerde farklı kültürel yapıda birçok Türk topluluğu yaşamaktadır. Toplum, Manavlar, Türkmenler, Pomaklar, Yörükler, Bulgaristan göçmenleri, az sayıda Kumuk Türkleri, Çerkez ve Boşnaklardan oluşmaktadır. Bölgede bulunan Musevilerden ise ikinci dünya savaşı sonrasında yalnızca dört, beş aile kalmıştır. Bu çalışmada amaç, Çanakkale'de yaşayan farklı etnik gruplara özgü giyim-kuşam geleneğinin ortaya çıkarılması ve sürdürülebilirliğin sağlanarak turizm sektörüne kazandırılması yönünde öneriler geliştirilmesidir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olan katılımcı gözlem yöntemi ile veriler elde edilmiştir. Ocak 2020-Kasım 2024 tarihleri arasında Çanakkale iline bağlı köyler gezilmiş ve farklı kültürlere özgü giyim-kuşam resmedilmiş ve özel gün ve törenlerde giyilen kıyafetlerin neler olduğu ortaya çıkarılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; Çanakkale'ye bağlı ilçe ve köylerde farklı kültürlere ait giyim-kuşam geleneklerinin günümüzde devam ettiği, geleneksel bayramlarda, kutlamalarda, geleneksel kıyafetlerin özellikle orta yaş ve üstü kişiler tarafından giyildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültür Turizmi, Miras Turizmi, Geleneksel Giyim-Kuşam Kültürü, Sürdürülebilir Turizm Potansiyelinin Arttırılması, Çanakkale.
Makale Gönderme Tarihi: 22.11.2024
Makale Kabul Tarihi: 14.03.2025

Önerilen Atıf:
Aksoy, A. ve Özkan, Ç. (2025). Kültür Turizmi ve Geleneksel Giyim Kuşam Kültürü İlişkisi: Çanakkale Örneği, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 9(1): 23-39.

Journal of Turkish Tourism Research
2025, 9(1): 23-39.
DOI: 10.26677/TR1010.2025.1527
ISSN: 2587–0890 Journal Homepage: https://www.tutad.org

RESEARCH PAPER

The Relationship between Cultural Tourism and Traditional Clothing Culture: Çanakkale Case

Associate Prof. Dr. Aslı AKSOY, Çanakkale Onsekiz Mart University, Ayvacık Vocational School, Çanakkale, e-mail: aaksoy@comu.edu.tr
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-4228-4120

Associate Prof. Dr. Çiğdem ÖZKAN, Çanakkale Onsekiz Mart University, Ayvacık Vocational School, Çanakkale, e-mail: cigdemirmak26@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9823-4117

Abstract

Cultural values are the material and spiritual elements that are passed down from generation to generation as a result of the experiences and interactions of a region from past to present, and that can change with the necessity of time and conditions, and that make societies a society. In this sense, each community has its own tangible and intangible cultural heritage elements. There are many Turkish communities with different cultural structures in the districts and villages of Çanakkale. The community consists of Manavs, Turkmens, Pomaks, Yoruks, Bulgarian immigrants, a small number of Kumuk Turks, Circassians and Bosnians. Only four or five families remained from the Jews in the region after the Second World War. The aim of this study is to reveal the clothing traditions specific to different ethnic groups living in Çanakkale and to develop suggestions for ensuring sustainability and introducing them to the tourism sector. Data were obtained in the research using the participant observation method, which is one of the qualitative research methods. Between January 2020 and November 2024, villages in Çanakkale were visited and clothing specific to different cultures were depicted and the clothes worn on special days and ceremonies were revealed. According to the results obtained from the research; It was concluded that the clothing traditions of different cultures continue today in the districts and villages of Çanakkale and that traditional clothes are worn especially by middle-aged and older people on traditional holidays and celebrations.

Keywords: Cultural Tourism, Heritage Tourism, Traditional Clothing Culture, Increasing Sustainable Tourism Potential, Çanakkale.
Received: 22.11.2024
Accepted: 14.03.2025

Suggested Citation:
Aksoy, A. and Özkan, Ç. (2025). The Relationship between Cultural Tourism and Traditional Clothing Culture: Çanakkale Case, *Journal of Turkish Tourism Research*, 9(1): 23-39.

GİRİŞ

Turizm, sürdürülebilir yerel kalkınmada önemli rol oynayan, çağın en dinamik ekonomik faaliyetlerinden biridir (Ghasemian Dastjerdi ve Shahpouri, 2022: 45). Çevreye olumsuz etki bırakan geleneksel endüstrilerin aksine turizm endüstrisi, çevreyi kirleten zararlı atıklar üretmediği ve yerel kaynakların kullanımına uygun olduğu için sürdürülebilir kaynak kullanımına elverişlidir. Bu bağlamda kitle turizminin aksine daha çok bireysel turistler tarafından tercih edilen turizm çeşitlerinin desteklenmesi ve teşvik edilmesi, çevresel etkileri aza indirebilmek ve kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından gerekmektedir. Söz konusu turizm çeşitlerinden biri de kültür turizmidir (Karcıoğlu ve Söylemez, 2022; Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002).

Literatürde kültürel turizm, kültür turizmi, miras turizmi, kültürel miras turizmi gibi kavramlar ile adlandırılan turizm türü bu çalışmada "kültür turizmi" olarak ifade edilmektedir. Bu anlamda Kültür turizmi; bir turizm destinasyonundaki somut ve somut olmayan kültürel cazibe merkezlerini veya ürünlerini keşfetmek, deneyimlemek amacıyla gerçekleştirilen seyahatler olarak tanımlanabilir (https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms). "Kültür turizmi ya da kültürel turizm farklı mekanlarda farklı kültürlerin ortaya çıkması ve bunların ziyaretinden doğan tüm etkinlikleri kapsamakta, turizm coğrafyasının araştırma konuları arasında önem kazanmaktadır. Antik döneme ilişkin kalıntılar, müzeler, yörenin gelenek-görenekleri, folklorik değerleri, el sanatları, yeme-içme şekilleri ve alışkanlıkları, kılık-kıyafet tarzları kültürel turizmin çekicilikleri ve kültür mirası içinde değerlendirilmekte, turistik ürün niteliği taşımaktadır" (Emekli, 2021: 416). Başka bir tanıma göre kültür turizmi; somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarının tamamını kapsamında yer alan anıtsal mimari eserler, tarihi ve sanatsal açıdan önemli yapılar ve arkeolojik alanlar, gelenek-görenekler, günlük yaşamsal faaliyetler, toplumsal belleği oluşturan her türlü yapı ile çeşitlenmektedir (Hughes, 1996, Hughes ve Allen, 2005). Kültür turizmine katılan turistlerin, başka kültürler hakkında bilgi sahibi olmak isteyen, kültürel çekicilikleri olan yerlere seyahat eden kişiler olduğu bilinmektedir (Bachlaitner ve Zin, 1999: 199). Kültür turistlerin ilgisini çeken şeyler arasında arkeolojik, doğal ve tarihi alanlar, popüler yemekler, eski tarz danslar, hediyelik eşyalar, geleneksel kıyafetler ve aksesuarları yer almaktadır (AlDabbagh, 2019: 196). Dünyadaki kültürel çekiciliklerden biri, farklı ulusların ulusal ve kültürel kimliğini, ritüellerini ve geleneklerini yansıtan ve onları dünyadaki diğer uluslardan nasıl ayırt edebileceklerini gösteren geleneksel kıyafetleridir. (Ghasemian Dastjerdi ve Shahpouri, 2022: 45).

Maddi ve manevi kültürün nesnelerinden biri olan giyim kuşam işlevsel, estetik, sembolik ve ideolojik işlevlere sahiptir. Bir kıyafetin yaratılması, arkasında üretim ve kullanım faaliyetini karakterize eden sosyal bir anlam barındıran, sosyokültürel bir eylemdir. Kıyafetler her dönem özellikleri, oranları, ayrıntıları, malzemesi ve renginde ifade edilen kendi idealini ve güzellik normlarını yaratmıştır. Anadolu'ya ait ulusal kıyafetler asla tek tip olmamıştır. Değişkenliği, ülkenin geniş toprakları, farklı iklim bölgeleri, tarihi, her bölgenin ekonomisi, yerel kültürel gelenekler, nüfus göçü ve orada yaşayan çeşitli etnik grupların etkisi ile belirlenmiştir. Kostümde cinsiyet, yaş veya sosyo-ekonomik farklılaşma, etnik veya dini bağlılık ve benzerlerini yansıtma arzusu, bireylerin kendilerini toplumun diğer fertlerinden ayırma ihtiyacına dayanmaktadır. Sınıflı toplumun varoluş tarihi boyunca giyim-kuşam, toplumsal aidiyeti ifade etmenin bir aracı, bir sınıf ile diğeri arasındaki farklılığın bir işareti olmuştur. Bu nedenle, çocukların, bekâr ve evlilerin, çocuk doğurma çağındakilerin ve yaşlıların, ayrıca askerlerin, dulların ve diğerlerinin kıyafetleri de toplumsal normlara uyumun gerektirdiği dayatılmış bir farklılık içermiştir.

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte kadının özgürleşmesi, yaşam tarzının değişmesi, üretime ve sosyal faaliyetlere katılımı için verilen aktif mücadele, 20. yüzyılın başlarında Türkiye'nin kentsel yerleşimlerinde giyim-kuşam kültürünün değişiminde büyük rol oynamıştır. Bu süreçte Avrupa

tarzı kıyafetler aktif olarak modern hayata tanıtılmıştır. 20. yüzyılın sonlarına doğru gittikçe yükselen bir ivme gösteren küreselleşme akımıyla, modern çağın gereksinimlerini karşılayan kıyafetler, Anadolu'nun kırsal kesimlerine kadar ulaşmış ve yöresel giyim-kuşamın yerini almıştır. Bu sürecin ilerlemesiyle birlikte geleneksel kıyafetler sadece kırsal alanlarda; başta düğün ve halk oyunları gelmek üzere geleneksel halk ritüelleri ve bayramlar gibi özel günlerde kullanılır hale gelmiştir. Maddi ve manevi bir kültür olgusu olan geleneksel giyim-kuşamın sürdürülebilirliği, gerçeklik çerçevesinde çeşitli bağlantılar kurabilen sosyal bir eylem olarak değerlendirilmesine bağlıdır. Bu bağlamda geleneksel yaşam biçimlerini gösteren giyim-kuşam öğelerinin sürdürülebilirlikleri açısından değerlendirilecekleri en önemli alanlardan birinin turizm sektörü olduğu ifade edilebilir.

Türkiye'nin Kuzeybatısında yer alan Çanakkale etnik yapı açısından oldukça karışık bir çerçeveye sahiptir. Merkez, Ayvacık, Bayramiç, Biga, Yenice, Çan, Lâpseki, Ezine, Eceabat, Gelibolu, Gökçeada ve Bozcaada olmak üzere 12 ilçesi vardır (www.tr.wikipedia.org). Eceabat, Gelibolu ve adalar haricindeki ilçeleri Çanakkale Boğazı'nın Anadolu yakasında yer alır. Çanakkale'nin güney kesimlerine Yörük, Manav, Türkmen, Tahtacı, Çepniler; kuzeye ise Yörük, Balkan Muhaciri (Bulgaristan göçmeni ve Pomaklar çoğunlukta olmak üzere Yunanistan Mübadilleri, Boşnaklar, Çıtaklar, vd.) ve Kafkas azınlıklar (Gagavuz Türkleri, Kumuklar, Çerkezler) yerleşmiştir (Khalaf, 2019: 116).

Günlük hayat ve yerel giyim kuşam; bölgesel ve iklimsel özelliklerinin yanı sıra, toprakları hem Anadolu hem de Avrupa yakasında konuşlanan ve akınlarda Rumeli'ye geçiş sahası olan Çanakkale'nin aldığı iç ve dış göçler nedeniyle daha da zenginleşmiştir. Çoğunluğu Orta Asya'dan gelen boylar ve Balkanlar'dan gelen topluluklardan oluşan halkı, geldikleri yer ve göç yolları üzerinde edindikleri örf ve adetlerin yanı sıra giyim tarzlarını da yanlarında taşımışlardır.

Çanakkale'nin zengin geleneksel kültürünün önemli bir bileşeni olan yöresel giyim günümüzde, teknolojik ve ekonomik değişimin etnik yaşam biçimleri üzerindeki etkisi ve kentsel yaşama uyum sağlama gereksinimi nedeniyle büyük ölçüde kullanımını kaybetmiştir. Yöresel kıyafetlerin yurtiçi ve yurt dışı koleksiyonlarda rağbet görmesi, bu örneklerin yok pahasına satılarak, giderek yok olmasına yol açmıştır. Bu çalışmanın amacı Çanakkale yöresine özgü zengin bir Etno-kültürel kaynak olan geleneksel giyim kuşam stilleri ve kültürünün gelecek nesillere aktarılabilmesi bağlamında sürdürülebilirliğinin sağlanması ve bölgeye turist çekilmesi için için turizm sektöründe kullanımına yönelik öneriler sunmaktır.

LİTERATÜR TARAMASI

Geleneksel giyim kuşam kültürü yaşanılan coğrafyanın özelliklerinden etkilenen kendi içinde farklılıklar barından zengin bir kültürel mirastır. Bu nedenle farklı kültürel özelliklere ait topluluklara ait giyim kuşam kültürüne ilişkin birçok çalışma bulunmaktadır. Bunlardan bazıları aşağıdaki gibidir;

Meydan ve Guliyeva (2020) yaptıkları çalışmada giyim-kuşam kültürünün yaşanılan coğrafyanın özelliklerinden etkilendiğini, düğünler, toylar, ziyafetler, yeme içme alışkanlıkları, eğlence için yapılan avlar, okçuluk müsabakaları, düğün, yas merasimleri gibi geleneklerde kullanılan giysilerin coğrafyaya göre çeşitlilik gösterdiğini ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Doğan ve Erdin (2018), yaptıkları çalışmada, geleneksel kıyafetlerin kültürün ve toplumsal kimliğin göstergelerinden biri olduğunu ayrıca en az onlar kadar önemli bir diğer unsurun da halk tarafından onlara verilen yerel isimler olduğunu ifade etmişlerdir. Koç ve Çelik (2015), yaptıkları çalışmada Mersin'in Mut ilçesinde yaşayan Yörüklerin giysilerini incelemişler ve giysilerde hareket rahatlığı sağlayan kuş ve ağ kullanımlarının hayvancılıkla uğraştıkları için isabetli olduğu

bulgusuna ulaşmışlardır. Ayrıca yapılan çalışmada Yörüklere ait kadın ve erkek giyimlerinin günümüzde üretiminin azalması nedeniyle, sandıklarla tutulan eskiye ait giyim kuşamların etnografya müzelerine kazandırılması için çalışmaların yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Yavaş (2009), yaptığı çalışmada, Çanakkale Yenice ilçesi evlerinde bulunan geleneksel Türk kadın kıyafetleri içerisinden seçtiği uzun gömlek, don, üçetek ve cepkeni içeren yirmi yedi giysi örneğini malzeme, renk, kesim, dikim, süsleme tekniği ve kompozisyonu yönünden değerlendirdiği bir envanter çalışması gerçekleştirmiştir. Buna göre; kadın kıyafetlerinin giyinilen yer, giyinme amacı ve giyim çeşidi bakımında birçok farklılık bulunduğu sonucuna ulaşmış ve bu farklılıkları sınıflandırmıştır. Ercan (2007), yaptığı çalışmada, Türkmen köylerine ait geleneksel kıyafetlerini isleme tekniği, yapımlarında kullanılan, araç-gereçler, renkleri, bezeme konuları, kompozisyon özellikleri bakımından incelemiş ve bu farklılıkları sınıflandırmıştır. Türkmenlerin giyim kuşam kültürünün diğer kültürlerin giyim kuşam gelenekleri ile kıyaslandığında birçok farklılık barındırdığı ifade edilmiştir. Başaran (2000), yaptığı çalışmada, Biga ilçesinin Pomak köylerinde kullanılan Pomak genç kız kıyafetlerini teknik, renk, desen özelliklerinin yanı sıra işlevsel ve kullanım yeri açısından değerlendirmektedir. Çalışma, yöreye ait genç kız kıyafetlerinin, çorap, etek veya elbise, kolluk, entari, cepken, önlük, kuşak, kemer, boncuk, başlık, başörtüsü ve ayakkabı olmak üzere 12 parçadan oluştuğunu göstermektedir. Çalışmanın sonucunda, bu kıyafetlerin günümüz ihtiyaçları doğrultusunda farklı tekniklerle bütünleştirilerek iç ve dış pazarda rağbet gören, turistik amaçlı pazarlanabilir ürünler elde edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Eren (1994), Çanakkale'ye bağlı Yenice ilçesine ait giyim-kuşam ve geleneklerine yönelik yaptığı çalışmada yenice yerli halkının giyim-kuşam ve gelenekler bakımından farklılıklarına değinmiştir.

Atlıhan (2022), Çanakkale-Ayvacık Yörük ve Türkmen Giyimlerinde gergilere yönelik yaptığı çalışmada geleneksel giyim parçalarından biri olan gergilerin (önlük); malzemeleri, dokuma teknikleri, desenleriyle ait oldukları toplumun giyim özelliklerini yansıttığını ifade ederek, gergilerin kıyafetlerin en üst kısmına giyilmesi nedeniyle daha fazla göze çarptığı ve bu nedenle desen ve renklerinin gösterişli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Artun (2008), Adana ve Osmaniye'de giyim kuşam kültürünü; kullanım yerine, işlevine, statü ve yaş göstergesi bakımından sembolik önemine, modern ve geleneksel gibi güncel değerlendirmelere göre alt gruplara ayırarak sınıflandırmıştır. Adana ve Osmaniye'de yerel halkın geleneklerine bağlı olduğu, geleneksel giyim kuşamlarını düğünler ve diğer törenlerde halen kuşandıkları sonucuna ulaşmıştır. Kılınç ve Yıldıran (2008), Konya şalvar ve işliklerinin bugüne kadar yaygın olarak kullanılmakta olduğu, geçmişte kullanılan şalvarların günümüzde kullanılanlara kıyasla kullanım yeri, süsleme, kullanılan kumaşlar açısında farklı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Literatürde farklı kültürlere ait giyim-kuşam geleneklerini inceleyen birçok çalışmanın olduğu görülmektedir. Bu çalışmalarda farklı topluluklara ait giyim-kuşam geleneklerinin kendi içinde birçok farklılıklar barındırdığı ifade edilebilir. Bunun yanı sıra giyim-kuşam kültürünün yok olmaktan kurtarılması ve turisti ürün haline getirilmesi ve turizm açısından önemini vurgulayan çalışmalarda mevcuttur. Söz konusu bu çalışmalar aşağıdaki gibidir;

Ghasemian Dastjerdi ve Shahpouri (2022), yaptıkları çalışmada, geleneksel kıyafetlerin geçmişte, doğal, kaliteli ve doğa dostu tekstillerden yapıldıklarını, ancak günümüzde kalitesiz ve ucuz sentetik tekstillerin kullanımı nedeniyle gerçek değerini kaybettiklerini, bunun da geleneksel giyimin özgünlüğüne ve kültürel kimliğine büyük zararlar verdiğini söylemektedir. Kültür turisti açısında geleneksel kıyafetlerin giyildiği veya sergilendiği yerlerin ziyaret edilmesinin daha anlamlı olacağı, hatta geleneksel kıyafetlerin dokunması ve dikilmesi ile ilgili atölye çalışmalarının yapılması, kıyafetlerin giyilmesi gibi etkinliklerin yapılması turistlerin ilgisini artırıcı faaliyetler olacağını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra turistlerin ilk karşılandığı yer olan havalimanlarında kültürel ürünlerin tanıtımının yapıldığı alanların olması kültür turizminde

turist çekimi için oldukça etkili olacağını belirmişlerdir. Demirtaş (1996), yaptığı çalışmada, Gelibolu ilçesinin, Ilgardere köyünde yaşayan bir etnik grup olan Gacal kesimin tanıtımını yapmış ve geleneksel kadın ve erkek giyimi hakkında bilgiler vermiştir. Çalışmanın sonucunda yöreye ait etnografik kıyafetlerin korunabilmesi için alan araştırmaları ve arşiv çalışmalarının önemli olduğunu bu tür çalışmaların kültürel mirasın korunmasına katkı sunacağını ifade etmiştir. Yıldırım ve Deniz (2018), yaptıkları çalışmada bir bölgedeki turizm faaliyetleri ile yerel kültürel değerlerin uyumlu olması gerektiği, yerel kültürel değerlerin özgünlüğünün turizm faaliyetleri aracılığı ile korunması gerektiğini ifade etmiştir. Son zamanlarda dünya genelinde kültür turizmine olan ilgi artmıştır. Dünya turizm örgütü tahminlerine göre 2023-2028 arasında kültür turizmi pazarının 6.67 milyon dolar seviyesine ulaşacağı ifade edilmektedir (www.technavio.com). Emekli (2021) yaptığı çalışmada, kültür turizmini geliştirmek, kültürel turizmi anlamak için, kültürel amaçlı gelen turist sayılarının belirlenebilmesi, kültür turistinin anlaşılması, doğal-kültürel, miras turizmi-coğrafya ilişkisi, turizmin aktörleri, yerel otoritelerin ve yerel halkın rollerinin belirlenmesinin önemli olduğunu ifade etmiştir.

Geleneksel tekstillere yönelik yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından yapılmış birçok çalışma bulunduğu görülmektedir. Kültür turizmi ve geleneksel giyim-kuşam kültürü arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların ise literatürde yeterli sayıda olmadığı görülmektedir. Bu nedenle bu çalışma literatüre katkı sunması açısından özgün değer taşımaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırmalarda veri toplama amacıyla kullanılan yöntemlerden biri olan "saha araştırması" yöntemi ile veriler toplanmıştır. İnsanların belli konulardaki düşünceleri, davranış kalıpları, algıları, doğal kaynakları kullanım biçimleri, geleneksel yaşam şekilleri ve kültürlerini tespit edebilmek ancak ayrıntılı saha çalışmasıyla mümkün olabilmektedir (Arı, 2014). Saha araştırması veya alan araştırması verilerin, kaynağında toplandığı bir araştırma tekniğidir

Alan araştırmalarında, örneğin biyologlar hayvanları veya bitkileri gözlemleyebilirken, sosyal bilimciler doğal ortamında insanları, davranışlarını, sosyal yapısını öğrenmek için onlarla görülebilir veya onların davranışlarını gözlemleyebilir. Alan araştırmalarında kullanılan bazı metodlar vardır. Gayri resmi röportajlar, doğrudan gözlem, grupla birlikte yaşamak, tartışmalar yapmak, belge analizi, yaşam hikayesi dinleme gibi yöntemler ile veri elde edilebilir (Zülfikar, 2024).

Bu çalışmada saha araştırması yöntemlerinde olan "katılımcı gözlemi" metodu ile araştırma verileri elde edilmiştir. Çalışmada, Çanakkale ilinde var olan geleneksel giyim-kuşamın neler olduğunu tespit etmek amacıyla katılımcı gözlemi yöntemi ile Çanakkale iline bağlı ilçe ve köyler 2020-2024 yılları arasında çeşitli projeler ve etkinlikler kapsamında gezilerek geleneksel giyimli yöre insanlarının fotoğrafları çekilmiş ve giyim-kuşamın kullanım ritüelleri, etnik kökenlerine göre giyim-kuşam çeşitliliği sınıflandırılmıştır.

Çalışmanın kapsamı Çanakkale'nin Anadolu yakasında yer alan ilçelere bağlı köylerde yaşayan ve kendilerini Yörük, Türkmen, Manav, Bulgaristan Muhaciri, Pomak olarak tanımlayan yerleşiklerin geleneksel giyim-kuşam tarzı ile sınırlandırılmıştır.

BULGULAR

Çalışmadan elde edilen bulgulara göre Yörük, Türkmen, Manav, Bulgaristan Muhaciri, Pomak kültürüne ait geleneksel giyim-kuşam tarzları aşağıda görselleriyle sınıflandırılarak anlatılmaktadır.

Çanakkale Manavlarının Giyim-Kuşam Gelenekleri

Batı Anadolu'nun Türkleşmesi sürecinde yerleşik hayata erken geçen Oğuz Türkleri'ne "Manav", yakın tarihlere kadar konar-göçer yaşayanlara ise "Yörük" denilmektedir (Özen, 2008: 4). Osmanlı kaynaklarında Manavlar, Manavlı, Manavlar Perakendesi biçiminde Yörükân Taifesi 'ne bağlı bir topluluk olarak gösterilmektedir (Türkay, 1979: 576). İlk Manavlı boyları 1071 Malazgirt Savaşından sonra Anadolu'ya gelmişler ve Bizans Rumlarının boşalttığı bölgelerde yerleşik hayata geçmişlerdir (http://www.manavgatosb.org.tr). Çanakkale Manavları, ziraat ve hayvancılıkla geçinmektedir. Genellikle Merkez, Ayvacık, Çan, Ezine, Biga ilçelerinde yerleşmişlerdir. Kendilerini eski Yörükler ve bazen de yaşadıkları yeri Osmanlı zamanından veya öncesinden kalan köyler olarak adlandırmaktadırlar.

Manavların yerleşik hayata da erken geçmeleri nedeniyle Manav giyim-kuşam geleneği günümüze kadar gelememiştir. Yapılan alan araştırmasında elde edilen bulgulara göre günümüzde var olan giyim-kuşamlar aşağıdaki gibidir.

Resim 1. Bindallı Kıyafetiyle Bir Manav Kadını. Çan İlçesi, Kalburcu Köyü

Resim 2, 3. Kat Urba Kıyafetiyle Bir Manav Kadını. Çan İlçesi, Kalburcu Köyü

Resim 4. Düğünlerde Başa Takılan Krep. Biga İlçesi, Merkez

Manav kadınları düğün ve özel günlerinde bindallı, kat urba ve balparmak adı verilen giysileri giymektedirler. Bindallı, kadife üzerine kılabdan ile iri yaprak, dal ve çiçekler işlenmiş kumaştır (Koçu, 1996: 39). Kat urba genellikle kına gecesi ve düğünlerde gelinin yakınları, akrabaları tarafından giyilen şalvar ve kısa üstlükten oluşan kıyafettir. Balkaymak parlak hazır kumaştan yapılan bir tür kat urbadır. Manav kadınları geçmişte kına geceleri ve düğünlerde bindallı ve diğer yerel düğün kıyafetlerinin üzerine üçgen şeklinde katlayarak taktıkları kenarları oyalı, çeşitli renklerde, parlak kare kumaşlardan yapılan ve "Krep" adını verdikleri baş aksesuarının kullanımını ise günümüzde terk etmişlerdir[1].

[1]Bilgileri Ayvacık, Lâpseki ve Çan köylerinden derleyen: Aslı Aksoy, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ayvacık Meslek Yüksekokulu, Doçent.

Resim 5. Günlük Kıyafetiyle Bir Manav Kadını. Ayvacık İlçesi, Sapanca Köyü.

Geçmişte Çanakkale'de dışa giyilen alt giysilerin tümüne "don" denilmekteydi. Kadınların giydiği donlar ve pantolonluk kumaşlar doğal boyalarla sarı ve siyah gibi renklere boyanmaktaydı. Örneğin Çan'ın Şerbetli Manav köyünde kadınlar günlük yaşamda "Karadon" giyerlerdi. Günümüzde yörede "don" sözcüğü genellikle hazır kumaştan yapılmış çeşitli şalvar kesimlerini içermektedir. Bunlar günlük hayatta kullanılmaktadır. Geleneksel olarak donlar, geniş kesimli pantolonları anımsatır. Kadın giyiminde paçaları ayak bileğinde toplanıp büzülür. Çanakkale Manavları günlük yaşamda Yörük kesimin giydiği canlı renkli ve iri çiçekli sentetik kumaştan şalvarlar yerine, basma tipi daha küçük desenli ve gösterişsiz desen ve renk tonlarına sahip olanları tercih etmektedirler. Geçmişte şalvarların üstlerine giydikleri bürümcük tipi gömlekleri ise pazardan aldıkları uzun kollu minik çiçek desenli penye bluzlarla değiştirmişlerdir. Gömlekler yörede göynek, göğnek olarak da adlandırılmışlardır. Yörede göyneklik bezler el tezgâhlarında pamuk ipliğinden veya ipekten beyaz renkli dokunmuşlardır. Düz göyneklerin yanı sıra kadınlar için yakası ve kolları oyalı olanları da yapılmıştır[2].

Resim 6. İşlemeli Keten Uçkur. Çan İlçesi, Kalburcu Manav Köyü.

Resim 7, 8. Aba Kumaş ve Yelek. Ayvacık Merkez.

Manav erkekleri geçmişte pantolon yerine giydikleri don benzeri altlık türlerini giymişlerdir. Belini tutması için ise "Uçkur" denilen uzun dar kuşaklardan oluşan bel aksesuarlarını kullanmışlardır. İki ucu işlemeli yapılan uçkurlar yörede genellikle keten veya pamuklu ipten

[2] Bilgileri Lâpseki ve Çan köylerinden derleyen: Aslı Aksoy, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ayvacık Meslek Yüksekokulu, Doçent.

dokunmuşlardır. İşlemeli kısımları görülebilecek şekilde aşağı sarkıtılarak bele bağlanmışlardır[3].

Manav erkekleri geçmişte dış giyim olarak abadan yapılma ceket, potur ve pantolonlar giymişlerdir. Aba genel anlamıyla koyunyününden, keçi kılından dokunup dövülerek yapılan kalın ve kaba bir kumaştır. Yörede ise "Aba", bu kumaşın yanı sıra bu kumaştan yapılan günlük alt ve üst giyime de verilen isimdir. Örneğin, Osmanlı döneminden kalma Manavların kurduğu Çan ilçesi Kalburcu köyünde abalar, çulfalık denilen tezgâhlarda, dimi kumaş örgüsüyle dokunmakta, daha sonra keçeleşmesi için dövülmekteydi. Abadan dikilen pantolon ve ceketler dedeler tarafından giyilmekteydi. Manav erkekleri aba kumaştan dikilen kıyafetleri, Yörük kesimden çok daha uzun bir süre önce terk etmişlerdir. Sonuç olarak günümüzde Çanakkale'nin Manav kadınlarının sadece düğün törenlerinde geleneksel kıyafetleri olan şalvar ve bindallıları giyinmekte olduğu görülmektedir. Manav erkeklerinin ise geleneksel kıyafetlerden uzaklaştıkları ve giyim tarzlarının bir şehirliden farksız olduğu görülmektedir[4].

Çanakkale Yörüklerinde Giyim-Kuşam Gelenekleri

Kentsel kültüre ve modern giyime en erken uyum sağlayan Çanakkale Yörükleri, Osmanlı Devleti'nin iskân politikasıyla, 16.yy. sonlarında (Eren, 1994: 146) Merkez ve Gelibolu Yarımadası'nda yerleşik hayata geçenleridir. Kazdağlarında konar-göçer olan ve 19. yy'da Ahmet Vefik Paşa tarafından zorunlu iskânla yerleştirilen Ayvacık (Eren, 1994: 161) ile Bayramiç ve Yenice Yörüklerinde ise giyim-kuşam gelenekleri daha uzun süre korunabilmiştir. Yörüklerde yerel giyimi ilk terk edenler erkeklerdir. Ancak, Balıkesir sınırındaki Yörük köylerinin efe kıyafeti gibi eski geleneksel erkek giyim ögeleri halen yörenin halk oyunlarında kullanılmaktadır.

Resim 9. Yörük Efe Kıyafeti. Yenice İlçesi Türk Evi.

Resim 10, 11. Günlük Kıyafetleriyle Yörük Kadınları. Ayvacık İlçesi, Çamkalabak Köyü.

Resim 12. Günlük Kıyafetiyle Yörük Kadını. Bayramiç İlçesi, Dağahmetçe Köyü.

Ayvacık ilçesinin Çamkalabak (Çamiçi, Çam oba ve Kaşkaya Mahalleleri) ve Yukarıköy köylerinin kadınları, geleneksel giyim tarzı ve aksesuarlarını, günlük hayatta halen kullanan yegâne Çanakkale Yörükleridir. Koyu pembe ceket ve kırmızı, mor, yeşil renkli iri çiçekli şalvarlar, pullu başörtülerinden oluşan bu kıyafetlerin, geçmişte Ayvacık'ın; Keçikaya, Budaklar, Ahmetler, Naldöken, Taşağıl, Çınarpınar Yörük köylerinin de geleneksel günlük giyim tarzı

[3] Bilgileri Lâpseki ve Çan köylerinden derleyen: Aslı Aksoy, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ayvacık Meslek Yüksekokulu, Doçent.

[4] Bilgileri Lâpseki ve Çan köylerinden derleyen: Aslı Aksoy, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ayvacık Meslek Yüksekokulu, Doçent.

olduğu yöre halkı tarafından söylenmektedir. Ayvacık Keçikaya köyünden gidip yerleşen Lâpseki'nin Taştepe köyü Yörükleri ile Çan ilçesi Ozancık, Eskiyayla, Zeybekçayırı, Kızılelma köyleri Yörükleri de çok göz alıcı bir görünüme sahip aynı giysileri giymişler fakat çevre köylerle uyum sağlama gereksinimi nedeniyle uzun yıllar önce terk etmişlerdir. Diğer ilçelerde yaşayan Yörük kadınları ise günlük hayatta Manav kadınları gibi şalvar ve pazardan alınan penye bluzları giymektedirler[5].

Yörük kadınları geçmişte günlük yaşamda geleneksel giyim tarzlarıyla bütünleşen aksesuarlar kullanmışlardır. Bu aksesuarlar içinde, bele bağladıkları ehramlar, işlevsel özelliklerinin yanı sıra sosyal statü göstergeleri olmaları açısından da özel bir önem taşımaktadır. Kuzeybatı Anadolu'da bulunan Çanakkale sert bir iklim yapısına sahiptir. Bu nedenle evli ve yaşlı Yörük kadınları bellerini soğuktan koruyabilmek için üçgen şeklinde katlayarak arkadan bele bağladıkları kare şeklinde dokumaları kullanmışlardır. Ayvacık ilçesinde "Ehram/İhram" adı verilen ekose desenli bu aksesuarların kullanımının kısıtlı da olsa halen sürdürüldüğü görülmektedir. Manav köyleri ve diğer Yörüklerde ise son yirmi yıllık süreçte yavaş yavaş terkedilmiştir. Bu dokumalar ayrıca Yörük kadınları tarafından çalışma esnasında bebeğin sırta bağlandığı bir bebek şalı işlevini de görmektedir. Yörük kadınları içinde geleneksel giyim kuşamlarını sürdürenler düğün ve özel günlerinde ise bellerine kendi dokumaları olan, üçgen şeklinde süslü yünlü arkalıklar takmaktadırlar[6].

Resim 13-14. Yörük Gelin Kıyafeti, Ayvacık İlçesi Çamkalabak Köyü. 2014

Resim 15. Yörük Gelin Kıyafetinin Altına Giyilen İç Göyneği Ayvacık İlçesi Akçin Köyü Dokuması. 2004.

Çanakkale'de yerel düğünlerin süresi üç gündür. Düğün kıyafetleri, etnik topluluklara ve hatta köylerine göre bile farklılık gösterir. Geleneksel düğün geleneğini halen sürdüren Ayvacık ilçesinde, düğünün ilk günü gelin "Balkaymak" giyer. Lâpseki Yörükleri ise günümüzde Balkaymak" giymeyi bıraktıklarını ifade etmektedirler. Gelinlik, düğünün ikinci günü giyilir ve evden çıkarken gelinin yüzü beyaz, pullu bir örtü ile kapatılır. İkinci günün gecesi, gelin bindallı giyer, başına kırmızı örtü örtülür ve "Kına Gecesi" yapılır. Üçüncü gün gelinlik tekrar giyilir, başa kırmızı örtü sarılır. Ayvacık Çamkalabak Yörüklerinde, gelinlik; uzun iç "Göynek" ve "Don" üzerine giyilen "Ak entari "den oluşur. Ak entari üzerine "Altıparmak" denilen giysi veya

[5] Bilgileri Ayvacık, Lâpseki ve Çan köylerinden derleyen: Aslı Aksoy, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ayvacık Meslek Yüksekokulu, Doçent.

[6] Bilgileri Ayvacık, Lâpseki ve Çan köylerinden derleyen: Aslı Aksoy, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ayvacık Meslek Yüksekokulu, Doçent.

bindallı giyilir. Önüne "Gergi" denen önlük, bele ise "Demirpalta' denilen kemer takılır, arkaya üçgen kuşak/yağlık bağlanır[7].

Gelinler ve yeni evliler üzerlerine kısa bir cepken olan "Salta giyerler (Atlıhan, 2022: 102). Ayvacık'ın Akçin ve Misvak köylerinde dokunan iç göyneklerin yırtmaçlı yaka bordürleri, kol ağızları ve etekleri kanaviçe, hesap işi, sarma, döşeme sarma, antika, muşabak nakış teknikleri ile işlidir. Don adı verilen beyaz pamuklu kumaştan, paçaları dokunurken ek atkılarla, çözgüler sayılarak elle işlenen şalvar kesim içlikleri ise Bayramiç İlçesi Dağahmetçe köyünde yapılır[8]. Çamkalabak gelinlikleri "pullu" adı verilen kırmızı ve beyaz başörtüleri ile kombin edilerek kullanılırlar (Atlıhan, 2022: 102).

Çanakkale Türkmenlerinde Giyim-Kuşam Gelenekleri

Çanakkale'de tomrukçulukla geçinen Alevi-Tahtacı kesime Türkmen denir. Türkmenler Merkez, Ayvacık, Bayramiç ve Ezine köylerinde yaşar (Ölçücü, 2021: 127). Bir kısmı İstanbul'un fethi esnasında Antalya'dan getirilmiş bir kısmı da Ece Halil Bey idaresinde Kazdağları'na yerleşmişlerdir (Başaran, 2002: 21-22; Mutlu, 2011: 1559). Çanakkale Türkmenleri Mazıcı ve Çiçili Oymakları'ndan olup Bağdat'tan Adana civarına, oradan da Kaz dağına ve İzmir-Narlıdere'ye geçen Türkmenlerin tabi olduğu Yanyatır Ocağına bağlıdırlar (Mutlu, 2011: 1564; Yörükan, 1998: 150-152).

Resim 16-17. Geleneksel Kıyafetleriyle Türkmen Kadınları. Ayvacık İlçesi, Güzelköy Köyü. (2001, 2016)

Çanakkale Türkmen köylerinin geleneksel giyim ve aksesuarları her zaman aynı görselliğe sahip olmasa da isimlendirme, kombin ile kullanım örf ve adetleri açısından birbirine benzer. Türkmen kadınlarında alt giyim; büzgülü paçaları ayak bileğine değen, renkli ipekli kumaştan şalvardır. Alt kısmı boncuk ve pullarla süslü beyaz iç göyneği üzerine "değre" veya "diğre" de denilen ipekli kumaştan üçetek giyilir. Diğrenin beline geçmişte çarpana levhaları ile dokudukları günümüzde yapımı hatırlanmayan "bel bağı" dedikleri kuşağı üç defa dolayarak arkada bağlar ve uçlarını sarkıtırlar. Üçeteğin önüne, geçmişte yünden dokunmuş, günümüzde ise parlak kumaştan dikilen nakışlı "önlük" ya da "öndeç" takarlar. Baş aksesuarları kadının sosyal statüsünü belirler (Atlıhan, 2022: 101). Kızlar "Terlik" denilen bir takkenin üzerine başı çepeçevre saran önden düğümlenen "çeki" adlı kırmızı-yeşil renkli baş bağını bağlar, çember takarlar. Evli

[7] Bilgileri Ayvacık Yörük köylerinden derleyen: Aslı Aksoy, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ayvacık Meslek Yüksekokulu, Doçent.

[8] Bilgileri Ayvacık ilçesi, Akçin ve Misvak Lâpseki ve Bayramiç ilçesi Dağahmetçe köyünden derleyen: Aslı Aksoy, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ayvacık Meslek Yüksekokulu, Doçent.

kadınların başlarındaki terliklerin alına gelen kısmına dizi halinde altın veya altın görünümlü sahte paralar (penezler) dikilidir. Evli kadınlar ayrıca terlik ve çeki üzerine, başa arkadan yarım bağlanan pullu tül örtü "Kocabaş Keteni" takarlar. Günlük hayatta giyimleri Manav kadınlarına benzer. Türkmen erkekleri Yörük ve Manavlar gibi yerel giyimi uzun süre önce terk etmişlerdir[9]. Çanakkale köylerinde yaşayan Türkmen kadınlarının, geleneksel kıyafetlerini düğün, cenaze töreni, Hıdrellez, bebek kınaları gibi özel günlerde halen giymeye devam ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Çanakkale Pomak, Bulgaristan Muhaciri ve Çıtak Giyim-Kuşam Gelenekleri

Muhacirler ve Pomaklar, 1876-1877 Osmanlı-Rus Harbi sonrasında Bulgaristan'dan gelmişlerdir. Kökenleri tartışılmakla birlikte, Türk tarih tezine göre Pomaklar, 11-13. yüzyıllarda Balkanlara akınlar yapan Kuman-Kıpçak Türklerinin devamıdırlar (Özlem, 2020: 173; Koyuncu, 2013: 145). 10. yüzyılda Kuzey Çin'den ayrılan Kumanlar, 11. ve 12. yüzyıllarda Ukrayna ve Romanya üzerinden Balkanlara gelmişler (Ünlü, 2017: 257), Bulgaristan'da Tuna boyu, Dobruca, Rodop, Filibe, eski Selanik, Manastır, Kosova ve Makedonya'nın doğu kısımlarına yerleşmişlerdir (Memişoğlu, 2007: 320-321). Fetihlerde Osmanlı ordularına yardım ettikleri için de kendilerine Bulgarca da "yardımcı" anlamına gelen "Pomagaçi" adı verilmiştir (Özlem, 2020: 173; Koyuncu, 2013: 145). Pomakça; Ukrayna Slavcası, Kuman-Kıpçakça, Oğuz Türkçesi, Nogayca ve az miktarda Arapça kelimelerden oluşur (Memişoğlu, 2007: 320,321). Çanakkale Pomakları sıklıkla Biga ve Çan ilçelerinin köylerine, Bulgaristan Muhacirleri ise tüm ilçelere yerleştirilmişlerdir.

Görsel 18-20. Düğün ve Özel Günlerde Giyilen Pomak Kıyafeti. Çan İlçesi Yaykın Köyü (2014).

Geçmişte Pomak kadınlarının günlük yaşam kıyafetlerini, güllü jarse entari üzerine takılan işlemesiz önlükler ve nakışlı çoraplar oluşturmaktaydı (Başaran, 1996: 49). Günümüzde bu giyim tarzının terkedildiği görülmektedir. Özel günler ve düğünde giydikleri kıyafetler ise çok süslü ve üst üste giyilen parçalardan oluşur. Koyun sümeninden yapılan kırmızı üzerine ince beyaz

[9] Bilgileri Ayvacık Türkkmen köylerinden derleyen: Aslı Aksoy, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ayvacık Meslek Yüksekokulu, Doçent.

çizgili üç etek şeklinde kolları ve etekleri yandan derin yırtmaçlı ve işlemeli giysi "Entari"; altından ve kenar yırtmaçlarından görünen renkli iplik ve pullarla süslü uçkurlu etek ise "Riza" adını taşır. Entarinin üstüne giyilen bel üstü, işlemeli, siyah cepken "Salta"dır. Öne takılan ehram benzeri kenarları işlemeli damalı önlük "Mendil" ya da "Fıta"dır. Kalça hizasında üçgen şeklinde katlanıp, uçları önden bağlanan, kenarları ağır işlemeli ve püsküllü bel örtüsü "Kuşak" olarak adlandırılır. Bele takılan boncuk ve pul işlemeli kemer "Upasalka" dır. Bu kıyafet Yirmiliçi" adı verilen altın paralar, oya ve boncuklarla süslenmiş iki yanında "Kulufniti" denen yanak dövenler bulunan fes üstüne tutturulan "Tepelik", "Valo"/Çember ", Karpa/ Başörtüsü gibi baş aksesuarları ve "Gerdan" denilen kolye ile "Sinti" adı verilen renkli boncuk kolyeler ile kombin edilerek kullanılmıştır. Günümüzde Pomak kadınlarının düğünlerinde halen geleneksel kıyafetlerini giyindikleri görülmektedir. Yeni kuşak ise geleneksel Pomak kıyafetleri yerine modern giyimi tercih etmektedirler. Pomak kadınları halen günlük hayatta "Karvane" dedikleri şalvarları ve örtünme amaçlı ferece giymektedir. Yaşlı kadınlar "Karpa" denilen el dokuması geleneksel başörtüleri takmaktadır. Genç Pomak kadınları ise modern eşarplar kullanmaktadırlar[10].

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Türkiye'nin kuzeybatısında yer alan Çanakkale yöresi, sahil şeridi, zengin tarihi ve kültürel mirası, büyük etnik çeşitliliği ile çeşitli turizm türlerinin geliştirilmesi için muazzam bir potansiyel içermektedir. Çanakkale'nin sahil kesimi, en yüksek sosyo-ekonomik göstergelere, zengin turistik ve rekreasyon potansiyeline ve yüksek düzeyde turizm gelişimine sahiptir.

Sahilden uzak kırsal kesimi ise zengin bir etnik yapı ve bu yapıya ait zengin etnografik nesneleri içermesine rağmen turistik bir gelişim gösterememiştir. Yöreye ait etno kültürel yapının en önemli bileşenlerinden birini geleneksel yerel giyim kuşam kültürü oluşturmaktadır. Bu kültür özellikle Türkmen, Yörük ve Pomak gibi farklı etnik grupların yerleşik olduğu Biga, Yenice, Çan, Bayramiç, Ayvacık gibi ilçelerine ait köylerinde değerlendirilebilir bir görünüm sunmaktadır. Makale, giderek yok olmakta olan geleneksel giyim kuşam stillerinin tanıtılmasıyla, Çanakkale ilinin etnik ve kültürel kaynaklarının zenginliğinin ve etnik kültürünün özgünlüğünün korunarak, bölgenin turistik imajının oluşturulmasında ve kültürel turizmin geliştirilmesinde kullanılma olasılığını ele almaktadır.

Çalışmadan elde edilen bulgulara göre Çanakkale'de yaşayan farklı etnik gruplardan Türkmenlerin geleneksel giyim tarzlarını günümüze kadar sürdürebildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ercan (2007) Türkmen köylerine yönelik yaptığı çalışmada benzer sonuçlara ulaşmıştır.

Genel olarak Çanakkale Yörüklerinin özel günlerde ve törenlerde özel kıyafetlerini giydikleri, Ayvacık yöresindeki üç Yörük köyünün ise günlük hayatta da geleneksel kıyafetlerini giyindikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Koç ve Çelik (2015) Mersin'in Mut ilçesinde yaşayan yörüklere yönelik yaptığı çalışmada giyim-kuşam geleneklerinin özgünlüğüne vurgu yaparken, geleneksel kıyafetlerin yok olma tehlikesinde olduğu ve korunması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Çanakkale'de yaşayan çok sayıda etnik topluluğa ait giyim kuşam geleneklerinin araştırılması ve etnografik turizm bağlamında değerlendirilmeleri üzerine yapılacak öneri ve çalışmalar, yörenin yüzlerce yıllık etno-kültürel birliği ve çeşitliliğinin aktif olarak tanıtılmasında büyük rol

[10] Bilgileri Çan Pomak köylerinden derleyen: Aslı Aksoy, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ayvacık Meslek Yüksekokulu, Doçent.

oynayacak ve yörede etnografik turizmin gelişimine öncü olarak, yörenin turizm çeşitliliğini arttıracaktır. Çanakkale'nin kırsal bölgelerine turist akışının arttırılması turizm sektörünün en önemli hedefidir. Dünyadaki uygulamalar, etnografik turizm türünün bir kişinin bir takım manevi ihtiyaçlarını karşılayabildiğini, kişinin ulusal kültürünü daha iyi tanıma ve geleneklerine kendini kaptırma fırsatı sağlayabileceğini kanıtlamaktadır. Farklı bir açıdan değerlendirildiğinde turizm sektörü de yöredeki etnik topluluklara ait kaybolmaya yüz tutmuş geleneksel giyim kuşam kültürünün gelecek nesillere ulaşması ve sürdürülebilirliği açısından önemli bir değer teşkil etmektedir (Kathleen, 2024).

Çanakkale'de geleneksel ritüel ve bayramların en önemli parçalarından biri farklı etnik grupların geleneksel kıyafetleridir. Geleneksel değerlerimizin korunması bağlamında; Etnografik turlar için animasyonlu programların geliştirilmesi, yerleşim yerlerini gösteren kostüm performansları, evlilik, doğum, ölüm ritüelleri ve bayram gibi yöreye özgü etnik kıyafetlerin giyildiği özel günlerin takvimine uyulan yerel turlar gibi faaliyetler yörede etnografik turizm bağlamında gerçekleştirilebilecek etkinliklere örnek olarak verilebilir. Ayrıca gelecekteki torunların hafızasını ve tarihi köklerini korumak için tasarlanmış bir yerel kıyafetler müzesi, ziyaretçilerin halk kostümlü kızlar tarafından karşılandığı etnografik köyler, turistik ürün olarak üretilen etnik kıyafetli bebekler kültürel turizmin gelişimi bağlamında değerlendirilebilir.

Sonuç olarak etnografik turizmin gelişimi turistlere seyahat için güçlü bir teşvik sağlayacaktır. Bu nedenle giyimdeki kültürel ve tarihi mirasın korunması ve akılcı kullanımı, turist akışlarının sürdürülebilir çekiciliği ve Çanakkale yöresinin bir turizm destinasyonu olarak olumlu imajının yaratılması açısından belirleyici öneme sahiptir.

Kültürlerarası etkileşimde turizm sektörü oldukça önemli bir rol üstlenmektedir. Kültürel değerlerin tanınması, korunması, sürdürülebilirliğinin sağlanması konusunda yerel yönetimlere ve yerel halka önemli görevler düşmektedir. Kırsaldan kentlere göçler nedeniyle yerel kültürel değerlerin yaşatılması konusunda zorluklar yaşandığı bilinmektedir. Şehirleşmenin artması yerel kültürel değerlerin, gelenek ve göreneklerin sürdürülebilirliğini sekteye uğratmıştır. Fakat kırsal bölgede yaşamaya devam eden yerel halkın kültürel değerlerini korunduğu, gelenek ve göreneklerini yaşatmaya devam ettiği bilinmektedir. Toplumsal sürdürülebilirlik, geleneklere sahip çıkılması, sosyo-kültürel yapının bozulmaması ile de mümkün olmaktadır. Bu bağlamda somut-somut olmayan kültürel miras unsurlarının devamlılığı yerel halkın söz konusu değerlerine sahip çıkması ile mümkündür demek yanlış olmayacaktır. Her kültürel miras unsurunun turizme kazandırılması gerekmemektedir. Yerel halk gelenekleri yaşatma konusunda kendi isteği dışında günlük veya dönemsel sosyo-ekonomik faktörlerden de etkilenebilmektedir. Burada asıl olan yerel halkın geleneklerini yaşatması konusunda istekli olmasıdır. Geçmişten günümüze düğün merasimleri, dini bayramlar, kutlamalar, festivaller, yöresel eğlencelerde yeme-içme, giyim-kuşam gibi törensel ritüeller ufak tefek değişiklikler olsa da genel olarak, homojen kalmıştır ve kırsal bölgelerde yaşatılmaktadır. Bu anlamda, Çanakkale ilinde yaşayan etnik gruplara ait giyim-kuşam geleneğinin sürdürülebilir kılınması için turizm sektörüne kazandırılmasının yararlı olacağı ifade edilebilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Destek Bilgisi: Herhangi bir kurum ve/veya kuruluştan destek alınmamıştır.
Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.
Etik Onayı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Türk Turizm Araştırmaları Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazar(lar)ına aittir.

Etik Kurul Onayı: Çalışma kamuya açık ikincil verilerin kullanılmasıyla oluşturulmuştur.
Araştırmacıların Katkı Oranı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

KAYNAKÇA

Aldabbagh, M. (2019). Traditional Clothing, Souvenirs, and Food as Factors of Tourist Attraction, *Journal of Home Economics*, 29 (1):196-225.

Arı, Y. (2014). Coğrafyada Saha Öğretimi ve Saha Araştırmaları, (Editör) Arı, Y. ve Kaya, İ.: *Coğrafya Araştırma Yöntemleri* içinde (ss.303-317) Balıkesir: Coğrafyacılar Derneği.

Artun, E. (2008). Adana ve Osmaniye Halk Kültüründe Giyim-Kuşam Geleneği. Halk Kültürü'nde Giyim-Kuşam ve Süsleme Uluslararası Sempozyumu, Osmangazi Üniversitesi, 15-17 Aralık 2006, Eskişehir.

Atlıhan, Ş. (2022). Çanakkale-Ayvacık Yörük ve Türkmen Giyimlerinde Gergiler (Önlükler), *Hars Akademi Uluslararası Hakemli Kültür Sanat Mimarlık Dergisi*, 5 (Özel Sayı 3): 97-113.

Bachlaitner, R. and Zins, A. H. (1999). Cultural Tourism in Rural Communities: The Residents' Perspective, *Journal of Business Research*, 44 (3): 199-209.

Başaran, C. (2002). *Geçmişten Günümüze Bayramiç, Tarihi-Coğrafyası ve Arkeolojisi*. (1. Basım), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi.

Başaran, F. N. (2000). El Dokumalarıyla Üretilen Çanakkale İli Biga İlçesi Pomak Genç Kız Kıyafetleri, *III. Ulusal Türk El Dokumalarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu*, Selçuk Üniversitesi 17 -18 Mayıs 2000. Konya. ss: 92-98.

Başaran, F. N. (1996). *Çanakkale İli Biga İlçesi Pomak El Dokumaları ve Pomak Genç Kız Kıyafeti*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Demirtaş, M. S. Ş. (1996). *Çanakkale ve Gelibolu Yöresi: Kadın–Erkek Kıyafetlerinin İncelenmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Doğan, L. ve Erdin, C. (2018). Trakya Ağızlarında Giysi Adları Üzerine Bir İnceleme. *II. Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu*, Türklerin Dünyası Enstitüsü, Gotse Delcev Üniversitesi, Kiril ve Metodiy Üniversitesi, Uluslararası Vizyon Üniversitesi 20-22 Nisan 2018, Ankara.

Emekli, G. (2021). Coğrafya, Turizm, Kültür İlişkilerinin Turizm Coğrafyasına Yansımaları ve Kültürel Turizm, *Ege Coğrafya Dergisi*, 30 (2): 405-428.

Ercan, M. (2007). *Çanakkale İli Bayramiç İlçesi Geleneksel Türkmen Kıyafetlerinin Renk, Desen, Kompozisyon ve Teknik Özellikleri Yönünden İncelenmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Eren, R. (1994). *Çanakkale İl'inin Tarih İçindeki Gelişimi ve Folklor İncelemeleri*. (1. Basım), Çanakkale: İstanbul Ofset Yayınları.

Ghasemian Dastjerdi, P. and Shahpouri, K. (2022). The Position of Traditional Clothing in The Development of Cultural Tourism in Iran, *Tourism of Culture*, 3(8): 53-60.

Hughes, H. L. (1996). Redefining Cultural Tourism, *Annals of Tourism Research*, 23(3): 707-709.

Hughes, H. and Allen, D. (2005). Cultural Tourism in Central and Eastern Europe: The Views of 'Induced Image Formation Agents, *Tourism Management*, 26 (2): 173-183.

https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284420858 [Erişim Tarihi: 09.11.2024].

http://www.manavgatosb.org.tr /sayfa/tarihcemiz.html [Erişim Tarihi: 12.10.2024].

https://www.technavio.com/report/cultural-tourism-market-industry-analysis [Erişim Tarihi: 10.09.2024].

https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms [Erişim Tarihi: 15.09.2024].

https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87anakkale%27nin_il%C3%A7eleri [Erişim Tarihi: 03. 09. 2024].

Karcıoğlu, U. Söylemez, B. (2020). Kültür Turizminde Geleneksel Sporların Yeri ve Önemi, *Anasay*, 6 (2): 215-238.

Kathleen, M.A. (2024). Tourism Ethnography and Tourism Geographies, *Tourism Geographies*, 1-12. https://doi.org/10.1080/14616688.2024.2402985

Khalaf, S. (2019). Çanakkale İline Dış Göçlerin Etkisi, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6 (1): 105-120.

Kılınç, N. ve Yıldıran F. (2008). Geleneksel Konya Giyiminde Şalvar ve İşlikler. Halk Kültürü'nde Giyim-Kuşam ve Süsleme Uluslararası Sempozyumu, Osmangazi Üniversitesi, 15-17 Aralık 2006, Eskişehir.

Koç, F. ve Çelik, R. (2015). Mersin-Mut İlçesi Yörükleri Kadın ve Erkek İç Giyimleri, *Arış Dergisi*, (11): 36-52.

Koçu, R.E. (1996). *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*. (2. Basım), İstanbul: Güncel Yayıncılık.

Koyuncu, A. (2013). Balkan Savaşları Sırasında Pomakların Zorla Tanassur Edilmesi (1912-1913). *OTAM: Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 33 (33): 139-196.

Memişoğlu, H. (2007). Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Pomaklar md. [Online] https://cdn2.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/34/C34011183.pdf [Erişim Tarihi: 11.09.2024].

Meydan, C ve Guliyeva, M. (2020). Oğuz Türklerinde giyim Kuşam: Dede Korkut Örneği, *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 3 (5): 169-191.

Mutlu, H.K. (2011). Balıkesir ve Batı Anadolu Yöresi Tahtacı Türkmenleri, *Turkish Studies*, 6 (1): 1557-1566.

Ölçücü, H.Ç. (2021). Tahtacı Ağzının Çanakkale Yerli Ağızları İçindeki Yeri, *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 10 (25): 124-133.

Özen, S. (2008). Çanakkale'nin Kültür Değerleri, Gelişimi ve Yönetimi, *Çanakkale Merkezi Değerler Sempozyumu*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi 25-26 Ağustos 2008.Çanakkale. ss: 1-15.

Özlem, K. (2020). Bulgaristan Pomaklarının Kimliğinin Tarihsel Süreç İçerisinde Dönüşümü ve Bulgaristan'ın Pomak Politikaları, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 125 (246): 167-192.

Öztürk, Y. ve Yazıcıoğlu, İ., (2002). Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi.* 2, 183-195

Türkay, C. (1979). *Başbakanlık Arşiv Belgelerine Göre: Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler*. (1. Basım), İstanbul: Tercüman Yayıncılık.

Ünlü, M. (2017). Pomaklar ve Balkan Savaşları Sürecinde Göçlerine Dair, (Editör) Köse, O.: Geçmişten Günümüze GÖÇ I. içinde (ss. 257-268). Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.

Yavaş, E. (2009). *Çanakkale'nin Yenice İlçesi Evlerinde Bulunan Geleneksel Türk Kadın Kıyafetleri*,

(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Yıldırım Kalem M. ve Deniz Öztürk, F. (2018). Turizmin Yerel Halkın Sosyo-Kültürel Yapısına Etkisi, *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1 (2): 79-91.

Yörükan, Y. Z. (1998). *Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar*. (1. Basım), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Zülfikar, H. (2024). *Alan-Saha Araştırması Anskilopediler,* Tubitak. Ankara.